

GHEORGHE MARINESCU – 150 DE ANI DE LA NAȘTERE. MEDALION BIOGRAFIC

Gheorghe Marinescu – biographical portrait

Conf. Dr. Octavian Buda¹, Dr. Eduard Drima²

¹*Catedra de Istorie a medicinei, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București*

²*Spitalul de Psihiatrie „Sf. Pantelimon”, Brăila*

După toate aparențele, Gheorghe Marinescu s-a născut la București, la 28 februarie 1863. Registrele de stare civilă nu erau încă introduse la acea vreme. De aceea, nu putem vorbi de certificat de naștere în accepțiunea a ceea ce numim în mod obișnuit „bulletin” sau „carte de identitate”, ci există doar un document olograf, o „dovadă” care s-a păstrat în arhiva familiei. În această „dovadă”, întocmită mulți ani mai târziu, ni se face cunoscut de către „*subsemnații proprietari și mahalagii din comuna București, mahalaua Arhimandritul*” cum că: „*Gheorghe Marinescu, născut în anul 1863, februarie 28, în București, este fiul lui Marin Procopiu, decedat, și al Măriei, văduvă, locuitori în mahalaua sus zisă*”. Semnează: Anghel Demetrescu, preot Z. Demetrescu și preot Mihalache Ionescu.

O carieră exemplară

Marinescu a făcut studiile liceale (1874-1882) la București. Urmează apoi, timp de un an, studii ingineresti, la Școala Națională de Poduri și Șosele din București, pentru ca în 1882 să se înscrie la Facultatea de Medicină (1882-1889).

Cu sprijinul lui Cristea Buicliu și al lui Victor Babeș, în al cărui laborator de anatomie patologică și bacteriologie începuse să lucreze ca preparator, își continuă studiile începând din 1889 la Paris în Clinica de maladii ale sistemului nervos din spitalul Salpêtrière, condusă de Jean-Martin Charcot. Aici îi cunoaște pe Pierre Marie, cu care va întreține strânse legături, pe Joseph Babinski și Fulgence Raymond, dar și pe Sigmund Freud, care era pe atunci medic rezident la Salpêtrière. Mai târziu va lucra cu Carl Weigert la Frankfurt am Main și cu

Emil du Bois-Raymond la Berlin. În 1890 prezintă, tot la Berlin, la Congresul internațional de neurologie, rezultatul cercetărilor asupra substratului morfopatologic în acromegalie. Tot în 1890, pune în evidență cauza maladiei lui Friedreich, care provoacă grave tulburări de echilibru, indicând o degenerare a căilor din măduva spinării care conduc influxul nervos, prin afectarea funcției trofice reflexe a celulelor nervoase motoare din măduvă. Împreună cu Paul Oscar Blocq și Victor Babeș, a publicat la Berlin unul din primele atlase de histopatologie a sistemului nervos: *Atlas der pathologischen Histologie des Nervensystems* (1892). Tot împreună cu Paul Blocq, și tot în 1892, Marinescu a publicat, la Paris, un studiu neuropatologic despre epilepsia esențială și în care apare prima descriere cunoscută din istoria medicinei a *plăcilor senile*, substrat anatomo-patologic fundamental în boala Alzheimer.

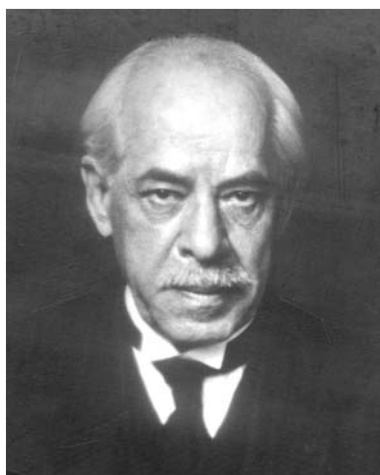
În 1897, își susține la Facultatea de Medicină din Paris teza de doctorat cu titlul *Mâna succulentă în siringomieli*, și care avea să fie denumită ulterior „mâna lui Marinescu”, constând din modificări cutanate, de culoare albăstruie ale mâinii, ce apar în siringomieli (formarea de cavități anormale în măduva spinării).

În același an – întors în țară – primește funcția de șef al serviciului de boli nervoase la spitalul Pantelimon; un an mai târziu, în 1898, este numit profesor de clinica bolilor nervoase și electroterapie la Facultatea de Medicină din București, pe care o va ilustra vreme de 40 de ani (1898-1938). În 1919, clinica de boli nervoase se mută la Spitalul Colentina, unde va rămâne până la sfârșitul vieții.

Adresa de corespondență:

Conf. Dr. Octavian Buda, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, Blvd. Eroilor Sanitari nr. 8, București

e-mail: octbuda@gmail.com

Gheorghe Marinescu
(1863-1938)

În 1898, cu ajutorul operatorului Constantin M. Popescu, realizează practic primul film științific din lume, privind tulburările mersului în afecțiunile neurologice: *Tulburările mersului în hemiplegia organică*, după ce doi ani mai înainte, în 1896, realizase, în colaborare cu fizicianul Dragomir Hurmuzescu, primele radiografii pentru studiul scheletului mâinii în acromegalie.

În 1909 îi apare la Paris monografia în două volume, *La Cellule Nerveuse*, cu o prefață a neurohistologului spaniol, laureat al premiului Nobel, Santiago Ramon y Cajal. Studiului neuronului îi va consacra o serie de studii: *Nouvelles recherches sur la structure fine de la cellule nerveuse et sur les lésions produites par certaines intoxications* (1897); *Câteva date noi asupra structurii celulei și în special asupra celulei nervoase* (1915); *Date și cercetări noi asupra biologiei celulei nervoase* (1920) etc.

Profesorul, pe la mijlocul anilor '20 ai secolului trecut

Marinescu a studiat degenerescenta retrogradă ca urmare a secționii axonilor și a descris fenomene neurobiologice precum troficitatea reflexă, cromatoliza, neuronofagia. A reușit să individualizeze o serie de entități morbide puțin studiate până atunci: *Nouvelles recherches sur la forme de Spielmeyer Vogt de l'idiotie amaurotique* (1927); *Nouvelle contribution à l'étude d'un nouveau type d'amyotrophie progressive familiale débutant dans l'adolescence et intéressant également les muscles de la racine des membres* (1938). Împreună cu Ion Minea, a studiat problema tabesului și cea a paraliziei generale în contextul izolării spirochetei în leziunile neurologice: *Contribution à l'étude de l'histologie et de la pathologie du tabès* (1906).

Este unul din exploratorii la microscop ai celulei nervoase vii (reușind să cultive țesut nervos în afara organismului), ceea ce i-a permis să explice numeroase aspecte funcționale ale structurii celulare. Marinescu a aplicat teoria coloizilor la analiza structurii neuronului.

Marinescu a descris procesul refacerii celulei nervoase, descoperind fenomenul „neurotropismului“ prin care celulele din capătul periferic al nervului atrag capătul central al nervului secționat, într-un mod analog magnetismului. Marinescu a adus contribuții privind arhitectura scoarței cerebrale, prin crearea paliometriei. Dintre studiile sale de neurologie clinică sunt de menționat descrierea reflexului palmo-mentonier în afecțiunile sistemului piramidal (împreună cu Anghel Radovici) și izolarea unei boli eredo-degenerative a sistemului nervos cunoscută azi în literatură sub numele de sindromul Marinescu-Sjogren.

Alte lucrări: *Studiu asupra audiției colorate* (1909); *Nevroza traumatică și accidente vremii* (1907); *Maladie des muscles* (1910); *Mecanismul chimico-coloidal al bătrâneții și problema morții naturale* (1913); *Materia, viața și celula* (1914); *Hipnotismul din punct de vedere medico-legal* (1923); *Cercetări histochemice asupra fermenților oxidanți în fenomenele vieții* (1924); *Bătrânețe și reținere* (1929); *Reflexele condiționate* (1935, împreună cu Arthur Kreindler); *Tonusul mușchilor striati* – lucrare publicată în 1937, împreună cu Nicolae Ionescu-Sisești, Oscar Sager și Arthur Kreindler, și prefațată de laureatul premiului Nobel, Charles Sherrington; *Determinism și cauzalitate în domeniul biologiei* (1938).

A consacrat, de asemenea, câteva lucrări vieții și operei unor savanți: *Viața, sufletul și opera lui Pasteur* (1923); *Viața și opera lui Santiago Ramón y Cajal* (1924); *Viața și opera lui Charcot* (1925); *Viața, sufletul și opera lui Emil Roux* (1934).

În timpul unei vizite la Spitalul Socola. Din grup fac mai parte, în afară de Gheorghe Marinescu (1), Constantin I. Parhon (2), Grigore T. Popa (3), Leon Ballif (4) și Alexandru Slătineanu (5)

A fost ales membru corespondent al Academiei de Medicină din Paris (1912), al Societății Regale de Medicină din Londra, a fost membru al Academiei Leopoldina din Halle, al Societății Italiene de Freniatrie, al Societății de Neurologie și Psihiatrie din Paris, membru în Comisia de Cooperare Intelectuală a Ligii Națiunilor; laureat al Academiei de Medicină din Bruxelles și al Universității din Hamburg.

Devine membru corespondent (1899) și apoi membru titular (1905) al Academiei Române. A fost *vicepreședinte al Academiei Române* (1916-1918; 1925-1928) și *președinte al Secțiunii Științifice a Academiei Române* (1918-1922, 1933-1936).

Progresele și tendințele medicinei moderne, 1906

Uzanța academică cerea, în a doua jumătate a secolului XIX, ca noii membrii primiți în sânul Societății Academice să rostească câte un discurs de recepție. Nicolae Kretzulescu, unul dintre fondatorii Academiei Române, vorbea, în 1872, despre acest act cultural ca despre „o datorie admisă în uzul tuturor societăților științifice, ca fiecare membru nou ales să facă o dizertație publică”. În acest cerc select au intrat și medici.

Gheorghe Marinescu a folosit prilejul respectiv pentru a-l elogia pe Iacob Felix (1832-1905), personalitate marcantă a medicinei românești, iar ulterior avea să prezinte aspecte semnificative din domeniul de specialitate pe care l-a ilustrat. Discursul de recepție al savantului român în Academia Română a fost rostit în ședința din 10 martie 1906, cu titlul:

Progresele și tendințele medicinei moderne. Răspunsul la discurs a fost rostit de Victor Babeș:

«Domnilor colegi,

Vă datorez o mare onoare, pentru care vă voi fi întotdeauna recunoscător, căci este o onoare a fi primit titlul de membru al acestei înalte instituții culturale; [și] mi-ați dat în urmă prilejul de a aduce laude acelui ce a fost pentru dumneavoastră un coleg eminent, iar pentru noi, medicii, un exemplu rar de om ce a adus în îndeplinirea datoriilor lui toată căldura și tot devotamentul sufletului; mi-ați oferit, în fine, ocazia de a schița înaintea dumneavoastră câteva pagini relative la progresele moderne ale celei mai umanitare dintre științe, ale medicinei. Pentru motive binecuvântate, această schiță nu poate fi decât întrutotul incompletă.

Este greu pentru mine a evoca în mintea dumneavoastră munca, viața și ființa doctorului Felix, cu atât mai mult cu cât voci și mai autorizate decât a mea au făcut-o deja; vreau să vorbesc de discursurile ținute la înmormântarea ilustrului defunct de [către] domnul președinte al Academiei, Ioan Kalinderu, și de domnul dr. Istrati.

O voi face cu toate acestea, cu simțul de pietate al elevului ce a pierdut pe unul din cei mai buni profesori ai săi, cu tristețea omului ce își dă bine seama de pierderea ireparabilă ce au suferit ființele sanitare prin moartea bătrânului Felix, cu durerea românului ce știe că țara a pierdut pe unul din demnii săi fii.

În [răs]timp de 40 de ani, el a pus tot sufletul, toată mintea lui în serviciul patriei adoptive. El a fost unul din acei străini ce n-au pus în practică deviza *ubi bene, ibi patria*¹. Împrejurările grave prin care a trecut și trece încă țara noastră ne fac mai bine să pricepem dragostea de țară a doctorului Felix.

.....

Domnilor colegi,

Ceea ce caracterizează medicina modernă este, pe de o parte, întrebuițarea de metode noi, precise, în studiul diferitelor boli, iar pe de alta, cercetarea cauzelor care le pricinuiesc. Se cunosc cercetările bacteriologiei, știința creată de Pasteur și perfecționată de Koch, precum și aplicațiile ei la chirurgie și medicină de Lister, de Behring și Roux, Ehrlich și Wassermann, și de domnul Babeș la noi. Pasteur, prin descoperirile lui nemuritoare, poate fi considerat ca cel mai mare binefăcător al omenirii.

Bolile infecțioase, epidemiile și mortalitatea copiilor au scăzut în mod considerabil de la aplicațiile datelor bacteriologice. Infecțiile puerperale, care secerau fără milă atâtea femei lăuze, sunt foarte rare astăzi și se observă numai în acele localități unde domnesc ignoranța și necurătenia, cum este la noi la țară, unde babele și femeile empirice asistă pe țărâncile noastre.

Descoperirea diferitelor seruri, și în special a serului difteric, a deschis o nouă cale terapeutică bolilor infecțioase și complicațiilor lor. Serul anti-difteric a scăpat de la moarte sigură atâtea copii, încât se poate afirma că, de la aplicarea lui, longevitatea medie a rasei omenești a crescut.

Aplicația antisepsiei și a aseptiei, după principiul bacteriologic modern, a adus servicii imense chirur-

Doi iluștri prieteni ai savantului român, laureații Nobel Santiago Ramon y Cajal (1852-1934) și Charles Scott Sherrington (1857-1952)

giei și medicinei. Grație dezinfecției mâinilor și aseptiei câmpului operator, chirurgii de azi practică cu succes operațiile cele mai temerare, asupra organelor celor mai importante, cu un succes la care nici n-ar fi îndrăznit să se gândească vreun operator acum 50 de ani. Dezinfecția localelor unde se află bolnavi a desăvârșit și mai mult aceste fericite rezultate.

Un alt progres imens al terapiei moderne este întrebuițarea agenților naturali: aerul, lumina, căldura, electricitatea, apa și mișcarea în diferitele ei forme, în tratamentul bolilor diferitelor aparate și organe și, în special, în tratamentul bolilor sistemului nervos. «*Dacă omul s-ar nutri numai cu apă și cu aer, zicea Liebig, n-ar mai fi nici stăpâni, nici servitori, nici prieteni, nici dușmani, nici dragoste, nici ură, nici dreptate, nici nedreptate*». Dar noi adăugăm că, în timp îndelungat, omul n-a știut să se folosească nici de aer, nici de apă, nici de lumină, [și] nici de atâtea bunuri pe care natura i le-a dăruit atât de larg. Nu este nimic mai interesant decât întrebuițarea acestor agenți materiali. Această terapeutică modernă, sau fizioterapia, nu va înlocui cu desăvârșire farmacoterapia sau tratamentul bolilor prin medicamente, dar o va reduce la justa ei proporție. Când ne gândim că Hayem, profesor la facultatea din Paris, a susținut că 50% dintre afecțiunile inflamatorii ale stomacului sunt datorate abuzului de medicamente, nu putem decât să salutăm cu încredere noua direcție a terapiei moderne. În anul 1900 am făcut o călătorie prin Suedia și m-am oprit la stațiunea balneară numită Lysekil, spre a mă pune în curent cu metodele de tratament întrebuițate în Suedia. Spre marea mea mirare, la început, și spre marea mea mulțumire sufletească, în urmă, [am] aflat că în această stațiune importantă nu există [nici]o farmacie, deoarece toate bolile se tratează prin agenți fizici: gimnastica suedeză, hidroterapia și electricitatea. Și nu fără întristare am cugetat la țara noastră, în care terapeutică medicamentoasă joacă rolul principal în tratamentul bolilor, și la exploatarea sistematică întreprinsă de tot felul de farmaciști străini, în numele libertății comerțului și cu concursul binevoitor al ignoranței și naivității noastre.

.....

Domnilor colegi,

Medicina modernă nu aspiră numai la îngrijirea individului izolat de societate; ea urmărește un țel mai înalt, adică prezervarea societății de diferite boli și îmbunătățirea rasei omenești. Umărind acest program, ea nu iese din atribuțiile sale, dar uzează de o prerogativă a ei, căci una dintre cauzele cele

¹Unde-i bine, acolo este patria (Cicero). trad. red.

mai frecvente de boală a individului este mediul social, iar medicina este datoare să se ocupe de toate cauzele bolilor.

Tuberculoza, pelagra, sifilisul, alcoolismul etc. sunt adevărate boli sociale. Să luăm mai întâi tuberculoza.

Este constatat azi că acest flagel social ridică într-un an mai multă lume decât holera în doi ani, în tirajul epidemiilor celor mai mortale. S-a calculat că, în Franța, capitalul reprezentat de acești morți se ridică la *un miliard pe an*. Fără îndoială că, și la noi, pierderile cauzate de tuberculoză sunt considerabile și constituirea Societății pentru profilaxia tuberculozei se impunea.

Dacă însă aceste boli și, în special, pelagra la noi sunt rele sociale și prin urmare un pericol social, este natural să ne gândim ca cei privilegiați și care sunt la adăpostul acestor rele sociale să dea ajutor celor care suferă.

Nu-mi pot ascunde speranța, înainte de a termina, că medicina socială va reforma umanitatea într-un viitor foarte depărtat însă, ridicând pe ruinele unei societăți minate de tot felul de mizerii și boli o altă societate mai sănătoasă și mai curată. Dar această reformă măreață nu poate avea loc fără concursul tuturor oamenilor de bine, politici, sociologi, economiști, filozofi și medici, și cu prețul a mii de sacrificii. Dar cât de lungă trebuie să fie faza de pregătire pentru înaltul ideal al medicinei sociale, nimeni nu o poate prevedea! Numai credința nestrămutată în realizarea lui va da puterea de a-l atinge.

Va trebui, înainte de toate, a se face igienă socială începând cu femeile însărcinate, ca, de la o anumită

dată, să nu mai lucreze greu, cum se practică la Creusot, unde mortalitatea infantilă a scăzut în mod considerabil. Va trebui, în urmă, ca ele să fie asistate de moașe cunoscătoare, ca alăptarea și alimentația copiilor să fie supravegheate conform datelor științifice, iar copilul și, mai târziu, adultul să fie prezervat de bolile sociale. Nu este dureros a se ști că cultura păsărilor și a altor animale se face în mod mai rațional decât a copilului? Astfel, mortalitatea puilor de găină este numai de 3%, a porcilor și a vitelor de 4%, a mânjilor de 8%, pe când a micilor copii variază între 17-26%. Aceia care cresc animalele de mai sus ar fi ruinați dacă ar avea mortalitate infantilă.

Dar omul nu este predestinat să facă numai agricultură, el trebuie să facă și puericultură. Fără a fi vizionar, [și] nici utopist, sunt cu desăvârșire convins că va sosi o dată timpul când moartea nu va mai secera fără milă miile și miile de copii, victime ale ignoranței noastre și ale organizării actuale sociale.

Medicina socială va arăta omului calea spre a se bucura de o sănătate mai prosperă ca cea de azi și îi va da astfel cea mai mare fericire potrivită cu natura lui; ea va cruța bătrânului mizeriile bătrâneții, ce nu va mai fi o povară de care cei mai mulți vor să scape, dar numai termenul cel din urmă al unei lungi călătorii. Omul nu va mai privi cu amar în jurul și îndărătul lui.

Dar când va fi acest viitor minunat ce va ridica pe om deasupra mizeriilor nesfârșite ce-i degradează valoarea lui fizică și morală? Nu știu. Dar ceea ce știu este că trebuie să avem tărie în credințele noastre, și atunci viitorul va fi al nostru.»

BIBLIOGRAFIE

1. **Blocq P., Babeș V., Marinesco G.** – Atlas der pathologischen (1892) *Histologie des Nervensystems*. Hirschwald, Berlin.
2. **Blocq P., Marinesco G.** – (1892) Sur les lesions et la pathogenie de l'épilepsie dite essentielle. *La Semaine Medicale* 1892;12:445-6.
3. **Marinescu G.** – (1906) Progresele și tendințele medicinei moderne. Academia Română, Discursuri de recepție, vol. XXVIII, Institutul de arte grafice Carol Göbl, S-sor Ion St. Rasidescu, București.
4. **Marinescu G.** – (1909) La Cellule Nerveuse. Préface de Ramon y Cajal, Doin, Paris.
5. **Marinescu G., Jonesco-Sisești N., Sager O., Kreindler A.** – (1937) Le tonus des muscles striés: Étude expérimentale et clinique. Préface de Ch. S. Sherrington. Académie roumaine, Études et Recherches - VIII, Bucarest.
6. **Floda M., Marinescu M.G., Radovici A.** – (1958) Gheorghe Marinescu. Istoria unei vieți închinată muncii, științei și progresului. Ed. Tineretului, București.
7. **Marinescu G.** – (1968) Corespondență. Ed. îngrijită de Marinescu M.G. și Brătescu G., Ed. Științifică, București.
8. **Ioniță C., Fine E.J.** – (2003) A Romanian neurologist and neurophysiologist. *J Hist Neurosci*. Jun; 12(2):206, 221-2.
9. **Barboi A.C., Goetz C.G., Musetoiu R.** – (2004) The origins of scientific cinematography and early medical applications. *Neurology*. Jun 8; 62(11):2082-6.
10. **Barboi A.C.** – (2005) Gheorghe Marinescu (1863-1938). *J Neurol. Jan*; 252(1):114-5.
11. **Iftimovici R.** – (2008) Istoria universală a medicinei și farmaciei, Ed. Academiei, București.
12. **Buda O.** – sub red. (2009) Despre regenerarea și... degenerarea unei națiuni, Ed. Tritonic, București, 237-265.
13. **Buda O., Arsene D., Ceaușu M., Dermengiu D., Curcă G.C.** – (2009) Georges Marinescu and the early research in neuropathology, *Neurology*. Jan 6; 72(1):88-91.
14. **Catala M., Poirier J.** – (2012) Georges Marinescu (1863-1938): neurologist, neurohistologist and neuropathologist. *Rom J Morphol Embryol*. 53(4):869-77.